

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Դեկտեմբեր 8ի ընդհանուր քուէարկութեան ջախջախիչ առաւելութեամբ ընտրուեցաւ Մ. Նաճանգաց նոր Նախագահը, Գ. Ռուզուէլդ, ուսմկալար կուսակցութեան թեկնածուն: Ուսմկալարիկան այս յաջողութիւնը՝ անով մանաւանդ նշանակալից է որ եթէ անոնցմէ մին մինչեւ Սպիտակ պալատ կը հասնի, արտասովոր պարագաներուն հետ անհատին անճանկան արժանիքն է զինքը հոն բարձրացնողը:

Մ. Նահանգներու Ռառնակարական Նախագահները մատի վրայ կը համրուին. Բլեւանո 1880-84 և 1892-96, Ուիլսոն 1912-20 և Հիմաիլուանը: Այս կրկնոյրներուն առաջին և արդիւն նաւոր գործն եղած է ընդհանուր մաքրագործում՝ պաշտօնարաններու:

1923 թ. Հարախնիկ կաշառակեր վարչութեան յաջորդեց Կառուին Գուլիճ, և իրմով նորոգուեցան հին կրճախան կելքերն ու բարքերը, այնպէս որ ժընեւի մէջ գոհութեամբ կը դիտուէր իրենց աղւղգապետ նախահօր շրջանին վերանորոգութիւնը: Սխտ գինեհատութեան հետ հնարուեցան մաքսանեպուլթեան ամենէն անլուր միջոցները. զարմանալին այն է՝ որ ասոր թունդ օժանդակողները միտրախառնէրն եղած էն:

Հովվեր սուտ մարգարեի մը պէս ելաւ ու կ'երթայ, իր յղացած մօլորսորդիւմով ցանելով միջազգային տնտեսական ճգնաժամին որոմը և պատրաստելով միլիոնաւոր գործազուրկներու բանակ մը – կարող ամէն տեսակ աղէտ առաջ բերելու, – խաղաղականի վրայ մրցակից և յաղթական ճափոն մը և միլիոններով տուարներու պաշանքներ...

Ահա թէ ինչ կը ժառանգէ Ֆ. Ռուզուելդը:

ԹՈՒՐԲԻԱ

ԹՈՒՐԲԻԱ

Գեմալ փաշա անդադար կը յիշեցնէ թուրք ժողովրդեան թէ ինք «Ազգա-
յին գերելիանութեան աւանդապահն է», ուստի կ'ուզէ որ տէրութեան
գործերը կառավարելուն՝ իրմէ հաշիւ պահանջուի եւ քննադատուի իր եւ իր
գործակիցներուն գործելակերպը: Իսկ թուրք ժողովուրդն ալ գիտէ եւ կը
զգայ որ «զազին» հմայքն ու զօրութիւնն ունի, բլլալու եւ մնալու առանց մրցակցի եւ ընդդի-
մամբութի թէեւ կրէ նա Թուրքիոյ Նախագահի տիտղոսը, եթէ Թուրքիա բլլայ սահմանադրական
կամ միապետական, բացարձակ կամ ներկայացուցչական: Այս ժողովրդեան համար նա կը մնայ
այն՝ ինչ որ ինքը ուզէջ Ընթէ «փառնիշահ» «փաշայ»ի տիտղոսովն եւ անձնիշխան տնոր բախտին
ի բնէ ճակատագրական եւ բախտին համակերպելու վարժ թուրք ժողովուրդը, իր աւանդական
բարքերուն եւ սովորութեանց հակառակ՝ անոնց ամենէն յառաջագիմաններն ընդդրկեց: Ժա-
մանակաւ «առանց հաւատքի» կամ «առանց հայրենիքի» կը նկատէին զանոնք՝ որ սուլթանը
«խալիֆա» էին ճանչնար. հիմա իրենք հսկելու, կշռելու, քննադատելու իրաւունք ունին, թէեւ
սուրբ են Ազգային ժողով, Դործավար, Խորհրդարան, որովհետեւ «զազլի»ինն են: Սոյն ժողո-
վրդեան նկարագիրն է այս, որ կրնայ շատ «փաշա»ներ կամ «սուլթան»ներ տալ՝ որոնք իրարու
ձեռնարկած մեծութիւնը կարեւան շարունակել. հայրենիքը աղէտէ փրկելու համար՝ կայսրութեան
հանրապետութեան անցնել:

Քեմալի մարտական առաջին յաղթանակներէն վերջ գործերուն ամենէն մեծը ինքնուրոյնութիւն մը՝ ազգային գիտակցութիւն մը տալն եղաւ՝ Ժողովրդեան մը, որ բարբարոս արշաւանքներէ, աշխարհակալութիւններէ, ապա հետզհետէ կորուստներէ և փլուզումներէ վերջ, առաջին անգամ իրապէս կը մանէր բացարձակ հեռագական կորուստներէ և փլուզումներէ վերջ, Հեազհետէ ընդգլղող Ժողովուրդներու ազգեցութիւնը, այդ երկրին այսօրուան վարիչներուն մէջ՝ ազգային անկախութեան գաղափարի սերմերը դրաւ, զորս աշէցուց Համա՛ և իր աւերակներուն վրայ կանգնեցաւ այսօրուան ազգային ազատական թուրքիան, եւրոպականացման գաղափարով՝ իր օրէնսգրութեան, ապրելակերպին, մշակոյթին և տնտեսական ձեռնարկներուն մէջ։ Արիներու ազատութեան, հակառակ կրօնքի անհանդուրժելի սեղմումներուն, զուգընթաց այլ ազատութիւններ հիմն և վերածնեալ նոր իսլամութեան մը, որուն այլեւս յարած կը մնայ ան չունենալով հանդերձ իսլամ մը։

Խաղի փայլի այս մեծումը ձախողել համիսլամութեան գաղափարը, թուրանեան հաղարամայ կոճղին վրայ՝ անհնարին ըլլալով սլաուոսառել ռամկավարական արգել գաղափարները:

[illegible]

ኮሮሒያ

ԻՐԱՔ Անցեալ Հոկտ. 3ին Ազգայ Ընկերակցութեան Ժողովին տուած Հաւանութեան
ձամաձայն, Իրաքն ալ մտաւ և մաս կազմեց անոր: Եւ չի՛, Եւրկասպաւիոյ ներ-
կայացուցիչը, Իրաքի՛ իբր անկախ տերութիւն Ազգայ Ընկերակցութեան մաս-
նակցիւր, Կաշնագրերու 22րդ յօդուածին գործադրութեան սքանչելի արդիւնքը
յայտարարելով՝ ողջունեց երիտասարդ Պետութիւնը և զայն հոն հասցնող խնամատար Անգղիան:
Լանկէ, Նորուեկիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց Իրաքի կողմէն՝ թէ նա Ազգ. Ընկերակցութեան
մասնակցութեամբ, ընդունած էր նաեւ փոքրամասնութեանց ցեղային և կրօնական իրաւունքները:

Փողովի թիվն ուղղորենց հրաքի ներկայացուցչներու պաշտօնական մուտքը, և երեւան Հանեց երկրին
ժողովրդեան Համար՝ անոր պատմական արժէքը: Ըսաւ թէ, «Ասիկա Հասուցումն էր այն ջանքերուն
շոր ըրաւ իրաք՝ վերակազմուելու, քաղաքականօրէն կարգաւորուելու, գծելու իր սահմանները
և Հարթելու միջազգային և ազգային անբաւ խնդիրներ: Շատ տարիներ վերջ, իրաք բռնութեան
և օտար տիրապետութեան լուծը կը թօթափէ, Հին Նիւուէի և Բաբելոնի քաղաքակրթութիւնը
ձեռք բերելու Համար: Ուրախ ենք անոր Համար որ սակէ վերջ՝ իրաք, Ազգ․ Ընկերակցութեան
մէջ արաբ ցեղին դործակցութիւնը պիտի բերէ: Քաղաքականապէս յարուլթեան մը բարենշն է
այս որ Հնորհիւ իր յանդգնութեան, յամառութեան և կորովին, խոր կնիք մը ձգած է ուր որ
բնակէր է, ուսկից որ անցեր է:

«Թուրքիայեն վերը իրաքն է որ հոս մտաւ, և սա կ'ապացուցանէ թէ այն ժողովուրդները որ արժանի է ազատութեան՝ անոր հասնելու չեն ուշանար՝ մանաւանդ երբ ազգային գիտակցութիւնն ունին, երբ գիտնան արժանանալ աշխարհի համակրութեան և յարգանքին՝ երբ մանաւանդ ռախտաւոր կ'ունան լուսամիտ գործի մ'ունենալու որ զանոնք կարենայ ցուցադրել:

«Այս գէտերը նշան մ'է նաեւ թէ Հոգատարութիւնը կեղծքի դիմակ մը էէ կցման, այլ անհրաժեշտ հարկ մը որով աղատութեան անվարժ ժողովուրդները՝ բնական վարժութիւննին վերստանան...»

«Մեր շնորհակալութիւնները կ'ուղղենք մասնաւորապէս Անդրիյ, որ իրաքի օրինակով կը տեսնենք ժողովուրդի մը վերածնունդը, որ այլապէս դարը մը պէտք էր բռնութենէ ազատագրուէր չհամար»:

Զայանց կ'ընենք Նուրի փաշա էլ Սայիաի, իրաքի առաջին ներկայացուցչին պատասխանն ու փառաբանությունը Ֆէյսալի. այս նոր պետություն պատասխանատուությունը Ազգ- Բնկերակցու- թեան մէջ, յառաջագիմելու իր խանգավառ ձգտումը և խաղաղութեան վերահաստատութեան զուգընթաց ջանքերը, և ամենէն վերջ էրախտագիտական արտայայտութիւնները Անգղիոյ պե- տութեան հանդէպ: Ի վերջոյ խօսեցաւ Սըր Ճոն Սիմոն, որ նախ անխաղից Հոգատարութեան ժամանակ այն անվտանգութեան՝ երբ շատեր այս գրութիւնը իբրեւ պատրուակ մը նկատեցին կցումի. մինչ դարձեալ Անգղիան է որ առաջին օրինակը կու տայ աշտագրելով իրաքը, որ իբրեւ առաջին արաբ ժողովուրդը կը մտնէ Ազգերու Բնկերակցութեան մէջ: «Վստահ եմ, ըսաւ, որ իրաք այս իսլամօրովին մաս կազմած ժամանակ միշտ յարաճուն ազգեցութեամբ մը պիտի աշխա- տակցի խաղաղութեան յառաջագիմութեան: Իրաքի նոր Պետութիւնը ողջունած ժամանակ մեզմէ շատեր մաքերնին կը բերեն թէ հոն ծնունդ առած են կրօնքներն ու աշխարհիս կէսին քաղա- քակրթութիւնը: Հոն եղած է Եդեմը, ջրհեղեղով ծածկուած աշխարհը, Աբրահամու ծննդա- վայրը Ուհլը, Նաբուգոդոնոսոր ու բաբելոնեան տէրութիւնը, Հին Նինուէի պետութիւնը և վայրը Ուհլը, Նաբուգոդոնոսոր ու բաբելոնեան տէրութիւնը, Հին Նինուէի պետութիւնը՝ Սենեքերիմ. այս յաջորդութեան շարունակութեան խոր զգացմամբ է որ կ'ողջունենք Նոր իրաքը՝ Ազգաց Բնկերակցութեան նոր անդամը և ընդունելով զինքը մեր մէջ, կը մարթենք յաջորդութիւն և յառաջագիմութիւն: Կը յայտնեմ ինքակցութիւններս Ֆէյսալ թագաւորին և իր նախարար և յառաջորդին՝ Կադուսին Սադուկ Բնկերակցութեան մէջ»:

Այս շնորհաւորութիւնները շարունակեցին Թուրքիոյ ներկայացուցիչը՝ Թեւֆէք Բեւշտիպէյ, Ֆրանսայի՝ Պէրանժէ, Հնդկացի՝ Ալա Խան, Պարսից՝ Ֆոտուդի, Գերմանիոյ Ֆոն Ռոզենպերկ, Ճափոնի՝ Նակապքա, Իտալիոյ՝ Րոսսոյ, և ինգալցութիւններ յայտնեցին Անգլիոյ տուած մեծ և առաջին օրինակին համար։

ኮሙኒስት

Իստալիա 1932ը փակեց աղքատին մեծ տոնախմբու թիւններով՝ ֆաշեան տասնամակար պանծացնելով:

ԻՏԱԼԻԱ ամենակը պանծացնելով:
Ֆաշեանները - կամ խրճաւորները - ազգային կենդանի և գործօն ուժերու միութիւնն է՝ ի պաշտպանութիւն արդէ քաղաքականութեան և զարգացման բոլոր ամբոխավար այլաւարուններու գէմ, զոր 1919ի Մարտին Հիմնեց Պենիթոյ Մուսոլինի: Այդ խաւերուն մէջ ծնած ու սնած ոչ ոք թերեւս իրմէ լաւ ճանչնար ախտն ու դարմանը, ուստի և այդպիսի շարժման մը գլուխ անցնելու համար յարմարագոյն անձն եղաւ: 1919ին հրատաւ լակութեան ձեռնարկեց «Կոռուորներու և Արտագործներու Օրագիր»ը. տիտղոս մը որ ինքնին ծրագրի մը ամբողջութիւնն է: Այդ թուականին 150 հոգիեոց խմբակով մը սկսաւ, որուն խանդավառութեամբ միացան ազգային ազատական խումբերը, այնպէս որ 1921ին խորհրդարանին մէջ յիսնեակ մը երեսօրեան ունեցաւ: 1922ին Հռոմի արշաւանքով արդէն իշխանութեան գլուխ անցած էր: Բախտաւոր յառաջխաղացում մը որուն մեծապէս նպաստեցին ժամանակին կացութիւնը,

միջամտութիւն պատերազմի, անկումն Հասարակական Հազարամեայ տան, պատրանքը Վերսայլի դաշնագրին՝ որով իտալիա ոչինչ կը ստանար իր զոհողութեանց փոխարէն:

Քաւուրէն վերջ, որ փոքրիկ Փիլեմոնթէն մեծ պետութեանց կարգն անցուց, Մուսոլինին եղաւ որ իտալիոյ տալ տուաւ իր բնական արժանիքը, փակագին մը նկատելով Ֆրանչէսքոյ Գրիսփիի վարչութիւնը:

Վերսայլի դաշնագրով ազգային կեանքին մէջ առաջ եկած անհաւասարակշռութենէն օգտուեցան անիշխանականք և ընկերակարականները և Միլանի կրկէսին մէջ հսկայ ցոյց մը պատրաստեցին (15-7-1919), որուն դէմ կանգնեցաւ Մուսոլինիի 150 հոգինոց խումբը, Բազմաբուռեանի դեռ զինուորական տարազը կրող ուսանողներով: և ընդգիծագիրներն սկսան խորտակումով մը, որոնք զօրանալ սկսած էին Օրլանտոյի թոյլ վարչութեամբ և Նիթթիի ծայրայեղ ձախակողմեան ընթացքով: Համայնավարութիւնը ծայր տուած էր՝ աղետաբեր գործադուլներով քաղքէնի կեանքին մէջ, և զինուորականութեան մէջ անկարգութեամբ ու լուստներներով պատերազմէն վերադարձող սպայից դէս, սպանութիւններով քաղաքային ժողովներու մէջ:

Բոլոր ողջամիտ տարրերը խրճաւորներու շուրջը հաւաքուեցան, որոնք որոշ և հատու ծրագրով, բերտ ուժին դէմ՝ գործեցին յանդուգն ձեռնարկներով: Ի հարկին բրտագոյն ոյժ գործածելով, և ուր հարկ էր՝ հասան, տիրեցին ու կանգնեցին ազգային դրօշն ու պատիւը:

Օրլանտոյ, Նիթթի, Ջոլիթի, Ֆաթթա տարուան մը մէջ փոխն ի փոխ իրարու յաջորդեցին՝ խաղաղիկ դարձած ծայրայեղներու սպառնալիքներով՝ որոնք «Աշխատանքի Դաշնակցութիւն» անուան տակ կազմակերպեցին գաղտնի միութիւն մը՝ գործելու պատրաստ: Ասոր հակառակ ձայն տուաւ Մուսոլինի և իր հետեւորդները հետզհետէ քաղքէն և տիրեցին Թորինոյի, Պոլոնիայի, Քրեմոնայի, Սիենայի և Բերուսիայի կայսրաններուն՝ ուղղուելով Հռոմի վրայ: Ֆաթթա պատերազմական պաշարման հրովարտակով խափանել ուղեց յառաջխաղացումը, որուն հակառակեցաւ լուսամիտ Թագաւորը և կանոնաւոր բանակին զուգընթաց կանգնեց յեղափոխականը, և հրահանգ ղրկեց Մուսոլինիին՝ գալ և կազմել նոր նախարարութիւնը (29 Հոկտ.):

Դասակարգային առաջին յեղափոխութիւնն էր Ֆաշիականութիւնը, որ առանց արիւնհեղութեան և արհաւիրքի կը յաղթանակէր, և այս հանգամանքով պատմութեան մէջ առաջին տեղը պիտի գրաւէ: Սահմանադրականօրէն, անոնապէս, վարչաբար, բարոյապէս, որոշ գաղափարներու և սկզբունքներու վրայ հիմնուած խորհրդարանական նոր ձեւով և ըմբռնումով սկսաւ նա և կը շարունակէ իր վերելքը: 1925 - 28 ստեղծագործութեան շրջանին մէջ, Ֆաշիոն վերածնունդի մեծագոյն շրջաններէն մին կը ներկայացնէ իր տուած աշխատութիւններով: Ուրբայ կը վերաշինէ ազգային օրինագիրքը: Կը հաստատուին նոր օրէնքներ գաղտնի ընկերակցութեանց դէմ, ի մասնաւորի մասնականութեան հակառակ, որ իտալիան ճորտ մը դարձուցած էր օտար տէրութեանց շահերուն: Անպարտաճանաչ, անարժան կամ անկարող պաշտօններու ազատ արձակումը, Պետութեան շահերուն պաշտպանութեան համար մահուան պատիժի հաստատութիւնը, հասարակաց գաղափարին մէջ մտցուց խղճամիտ աշխատութեան և գործունէութեան գաղափարն ու սկզբունքը:

Ներքին վերակազմութեան և յաջողութեանց վրայ եկան արտաքին այնպիսի յաջող դէպքեր, որոնք Ֆաշեան կառավարութեան և Մուսոլինիի ազդեցութեան գիւթական հանգամանք տուին: Եւ ասոնց մէջ մեծագոյնը՝ Լատերանեան դաշնագրերը, որով Վատիկանի և իտալիոյ միջեւ կը կնքուէր հաշտութիւն մը (11 Փետր. 1929), որ Մուսոլինիի փառքին լուսապսակը կը կազմէ:

Շինարարական այնպիսի ձեռնարկներ և գործեր կատարուեցան հատու վճարականութեամբ՝ որոնք ուրիշ Ժամանակներ դասական երկար վիճաբանութեանց և տարիներու կը կարօտէին: Հոս երկու անուններ պէտք է մոռնալ. Ճուրիաթի և Չանոյ: Վարժարան՝ սկսեալ տարրականէն մինչեւ համալսարան, նախարարատուններ, ճամբայ, Զրմուղ, Էլեկտրակայան, ուղղութիւններ, ցամքեցում ճահիճներու, մինչեւ իսկ հիմնարկութիւն և շինութիւն նոր քաղաքի, երկրագործութեան նոր միւլում ու զարգացում և ամէն ինչ որ անհրաժեշտ պէտք էր ժողովրդեան բարօրութեան համար՝ կանգնուեցան: Նիւթական տարրին իմացականն ու բարոյականը զուգեց, գիտութիւնն ու գեղարուեստը: Հիմնեց իտալիոյ ձեմարանը, քաջալերեց գիտնականներն ու գրականութիւնը. ստեղծեց Պալիլաներու խումբերը որոնք Յառաջապահութեան Ազգային կամաւոր խումբերու կանցնին և այսպէս մասնկութեան մինչեւ երիտասարդութիւն տղան սեփականացուց ազգին և հայրենիքին՝ ապահովելով անոր կրօնական և բարոյական զարգացումը:

Համախոհ կամ հակախոհ, ով որ ալ ըլլայ, երբ այս տասնեակ տարիներու վրայ ակնարկ մը ձգէ, ստիպողաբար պիտի տեսնէ և գնահատէ աշխատութիւն մը որ հսկայ արգելիք տուած է, առանց եղածը կործանելու աւելցնելով ու վերաշինելով:

Ոչ խօսք այլ գործ: Հուժկու բազումներով դարբնող խելացի պատանին՝ կեանքի ամէն խաւերէ անցնելէ վերջ ահա թէ կնչպէս դարբնեց Նոր իտալիան:

ԲԵՆԵԿԵՐՈՅ

ՎԻՐԻՊԱԿ. — Նախորդ թիւին «Ռուսիա»-ի տեսութեան բաժինն մէջ, 45 էրես, 18րդ տողը, - գիշրացիներու բարոյական... - կարգա քաղաքացիներու բարոյական...:

Ա. Զ. Գ. ԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ԴԵՊ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ վերջին մերգաղթը տեղի ունեցաւ տարւոյս սկիզբը. այս առթիւ հոս յիշեմք կարգաւ մախորդներն ալ:

Ա. մերգաղթի կարաւանը, բաղկացած 1911 հոգիէ, մեկնեցաւ Աթէնքէն «Հիօթէոս» շոգեմատով 1931ի Գեկտ. 30ին, մեծամասնութիւնը Յունաստանէն էր. քանի մը հոգի միայն դուրսէն:

Բ. մերգաղթի կարաւանը, բաղկացած 1250 հոգիէ, մեկնեցաւ Աթէնքէն Մոյն «Հիօթէոս» շոգեմատով 1932ի փետր. 22ին, Գրեթէ ամբողջապէս յունական գաղութէն:

Գ. մերգաղթի կարաւանը մեկնեցաւ Սելամիկէն, 1522 գաղթականներով, 1932ի Ապրիլ 24ին. Մեծամասնութիւնը յունական գաղութէն:

Դ. մերգաղթի կարաւանը՝ 1550 գաղթականներով՝ մեկնեցաւ Սելամիկէն «Հիօթէոս» շոգեմատով, 1932ի Յուլիս 1ին. Մեծամասնութիւնը յունական գաղութէն:

Ե. մերգաղթի կարաւանը՝ բաղկացած 1450 հոգիէ, Պուլկարիայէն՝ 987 հոգի, Ֆրամսայէն՝ 97 և մնացեալ 366 հոգին ալ Յունաստանէն. մեկնեցան Սելամիկէն Յունուար 7ին (1933) «Էւէնի Էմփրե-բոս» շոգեմատով, Պուլկարէն ալ մեկնեցան 13 Յունուարին (1933):

Ուրեմ տարւում մ'ըմթացքին մայր հայրենիքն ողջունեցին շուրջ 8000 հայեր. Ներգաղթը որ սկսած էր 1921ին, երբ Միջագետքէն 9000 հոգի ըմբռնուեցաւ Հայաստան, յետոյ Պոլսէն, Յունաստանէն, Պուլկարիայէն և այլն, համագումար 36,000 հոգի. Ներգաղթի լիազօրմ. եղած է ցարդ Դ. Շահվերտեան. Գաղթականները տեղաւորուած են Հայաստանի զամազան քաղաքները. ամոնք որ հայրենակիցներու ձեռքով կառուցուած գիւղեր ունէին՝ հոն գացին, այսպէս Արաբկիլիքի, Սերաստացիք, Խարբերդիք, Թումարգացիք եւն. իրենց հօր աւաններուն մէջ:

Ներգաղթի պատմական գործին մէջ իրենց մեծ բաժինն ունին՝ Հ. Բ. Միլիթիւնը որ ըմբռնաւ րապէս հոգաց ամոնք ճամապարհածախսն ու պէտքերը, ինչպէս Յոյն Կարմիր Խաչը, մեր զամազան գաղթավայրերու մէջ կատարուած համազանգութիւնները, միւս կողմէն ալ շատ սիրալիր եղաւ Խորհրդային Հայաստանի ցոյց տուած ըմբռնութիւնը, գաղթականները տեղաւորելը և ամոնք ամմիջական ըմակարանի, ուսեստի, վառելիքի և այլ պէտքերու հոգածութիւնը:

Այս առթիւ կ'արժէ յիշել որ Խորհրդային Հայաստանի ժողովրդային գործավարական խորհուրդն էր որ զիւրացնելու համար մերգաղթի գործը՝ յաջողցուցած էր իր փափաքին համեմատ Հայաստանի կառավարութեան յամմնել տալ Պաթմի մաւահանգստին վարչութիւնը, ինչպէս մահւ Սովիետ Նոնետրական տորմիլի սպասարկութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ. — Հայաստանի Խորհրդայնացման 12դ տարեդարձին (հոյ. 29) հիմը դրուած է «Հայկական Խորհրդային Հանրապետարան»-ի. զխաւոր խմբագիրն է Դրաստամատ Միմոնեան. Աշխատակիցներու մէջ նշանակուած է մահւ Տիկին Զ. Նսայեան, Հանրապետարանը պիտի ունենայ շուրջ 15-20 հատոր՝ իւրաքանչիւրը հազար էջ:

Տարւոյս մէջ լոյս պիտի տեսնեն երկու հատոր. Հ. Մմոնեան ալ, յետ աւարտելու Արժատական հսկայ բառարանը ծնոք գարկած է Գաւառաբարբառներու բառարանին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ «Ճշդելու և ձեւաւորելու» համար յամմաթողով մը կազմուած է, որուն կը մասնակցին Հ. Մմոնեան, Մ. Ղիսիցեան, Յ. Զօրեան, Զ. Կորկոտեան՝ Մ. Արեղեանի մախագահութեամբ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԳԱՐԱՆԸ. — Ամցեալ հոյեմբերի վերջերը տօմուած է տասնամեակը Երեւանի «Միասնիկեան» հանրային գրադարանին, որ այժմ ունի շուրջ 800,000 հատոր. զուտ հայկական բաժինը ունի՝ 30,000. Գրադարանը կը բովանդակէ մոյս բաժին Կովկասագիտութեան և Մերձաւոր Արեւելքի գրականութեան. Զեմարկուած է մոր մեծ շէնքի մը կառուցման. Տասնամեակի առթիւ պետութիւնը մուրրած էր 20,000 հատոր գիրք:

ԱՆԻԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ-ՀԱՅԳԻՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ. — Դեկտեմբեր 10ին Երեւանի պատմական թանգարանի հմագիտական ճիւղին մէջ բացում կատարուած է Անիի յատուկ բաժինն՝ որ կ'ամփոփէ Ժ-ԺԳ դարերու հմութիւններ, մեծ մասը Մառի կատարած պեղումներէն: